

Martin Billeschou. †

Biskop, dr. phil. C. I. Scharling

Ved Stenhuggermester *Martin Billeschou's* pludselige Død har vor Forening mistet et skattet og interessert Medlem og Kirkegårdssagen en varm Ven. Billeschou var en særdeles dygtig og initiativrig Mand i sit Fag, Leder af den store Virksomhed i Esbjerg med Afdelinger i Vejle og Varde, Formand for sin Organisation. Han forbandt sin rent faglige Dygtighed med kunstneriske Evner, hvad adskillige smukke Mindesmærker bærer Vidne om. Og han var personlig et fint og ædelt Menneske, rede til at give og hjelpe, meget påskønnet af alle, med

hvem han havde Samarbejde. I vor Forenings Bestyrelse blev han indvalgt ved Årsmødet 1948 og kom således kun til at virke kort Tid som Bestyrelsesmedlem; men længe før havde vi haft Lejlighed til at lære hans varme Interesse for Foreningens Virksomhed at kende. Vi mindes, hvorledes han på et Årsmøde tog varmt til Orde for, at en Forening med et Formål som vort burde kunne vinde langt flere Medlemmer, og spontant støttede sine Udtalelser ved en betydelig Pengegave til Anvendelse for en Henvendelse fra Foreningen til Landets Menighedsråd.

Også fra *Foreningen for Kirkegårdskultur* skal der derfor lyde et: Ære være hans Minde.

Inntrykk fra en studietur på danske kirkegårder i 1949

Kirkegårdsgartner William Kristoffersen.

I. SJÆLLAND

»Norrønafolket det vil fare, det vil føre kraft til andre«.

Første linje i denne sang har sikkert sin riktighet, men den andre, passer ikke på norske kirkegårdsfolk som besøker Danmark. Til Danmark kommer vi norske for å søke kunnskap om kirkegårder, og for å hente kraft hos *levende* danske kirkegårdsfolk. Danmark er nemlig i den lykkelige situasjon at de har fullt opp av interesserte kirkegårdsfolk som ofrer all sin kraft på å skape de beste kirkegårder som skapes kan.

Sansen for vakre kirkegårder ser også ut til å være medfødt hos det danske folk. Denne del av kultur, tror jeg de får inn sammen med morsmelken. Danskene elsker sine kirkegårder, og forlanger at det sted, som gjemmer deres kjære, skal være preget av skjønnhet og harmoni.

Dette er et sikkert tegn på folkets høie kultur.

Det er lite en har å innvende mot de danske kirkegårder. Det eneste måtte være en noe overdreven bruk av planter, spesielt hekker, som det må bli kostbart å vedlikeholde. Det skal dog sies til danskenes ros, at både de bevilgende myndigheter og geistligheten er villig til å ofre noe for å skape vakre kirkegårder. Hvor langt anderledes stiller ikke dette seg hos oss i Norge, hvor alt for mange av de ansvarlige instanser nærmest ser ut til å betrakte kirkegården som et nødvendig onde.

Med stipend av Fondet for *Dansk-Norsk Samarbeid* fikk undertegnede i sommer anledning til å foreta en måneds studietur på danske kirkegårder.

Turen tok til i *København*, med et besøk hos Københavns Begravelsesvesen, hvor kontorsjef *Th. Rasmussen*, med ekte dansk elskverdighet la opp ruten for be-

Fig. 3.
Del af urnehallerne på
Bispebjerg kirkegård.
Foto:
Will. Kristoffersen.

Fig. 4.
Fællesgraven for
askeurner.
Bispebjerg kirkegård.
Foto:
Will. Kristoffersen.

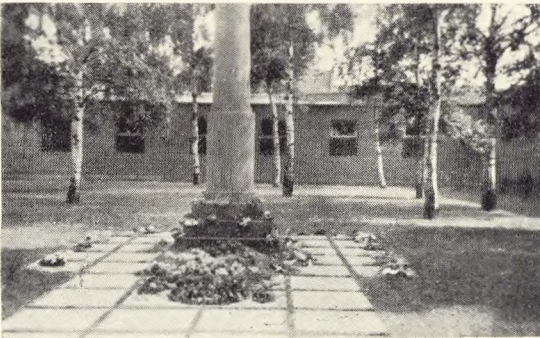

Fig. 5.
Billedhugger Elos'
symbolske figur i urne-
haverne på Bispebjerg.
Under figuren er billed-
huggerens aske nedsat.
Foto: J. Th.

søket der i byen. Bispebjerg, Assistens og Vestre kirkegård ble besøkt. Alle tre har imponerende anlegg, som ble holt i en mønstergyldig orden.

På *Bispebjerg kirkegård* (av landskapsgartner *Edv. Glæsel*) var mye gjort for å skape gode og trivelige forhold på arbeidsplassen for funksjonærer og arbeidere. Her fantes lyse og venlige kontorrum med lettvent og oversiktlig kartotekføring over begravelser og kremasjoner, samt alle arbeidsutførelser vedrørende disse. En la spesielt merke til de gode opholdsrum for arbeiderne, med matsal, vaske og dusjrum, samt tørkeskap for klær.

Krematoriet med tilliggende kolumbarium og urnehage var svært vakkert (se fig. 3). Selv er jeg ingen tilhenger av kolumbarium, men på Bispebjerg er det hele enkelt og verdig. Fellesgraven (se fig. 4) er god, og her settes nu ned en mengde asker etter kremasjon. I urnehagen fins en vakker symbolsk figur »Oppstandelse« (se fig. 5) av billedhugger *Elo*. Den forestiller en ung kvinne som strekker armene mot himmelen. Rundt figuren er med god virkning plantet *thuja pyramidalis*.

Også gravplassen for falne politimenn, frihetskjemper (se V K. 16, pag. 123—26), samt engelske flyvere var smakfuldt anlagt.

Nær 50 % av alle døde i København blir nu kremert, og kirkegårdsfolk her var av den mening at kremasjonene tok knekken på kirkegårdenes økonomi. Anlegg og vedlikeholdelse av de små urnegrave skaffer ikke kirkegården den samme inntekt som gravsted med kiste plass.

Kirkegårdsinspektør *A. Falmer-Nielsen**) ved *Assistens kirkegård* er nettopp typen på en *levende* kirkegårds mann. Hans interesse for å ivareta og restaurere mange av de gamle gravmonumenter på denne kirkegård er et tydeligt bevis på det.

Flere av disse monumenter er de rene

*) Senere forflyttet til Vestre kirkegård (red. anm.).

kunstverk (se fig. 6—9) og er i sin tid (før folk fikk det for travelt til å arbeide) laget av kunstnere. Man skal være i besiddelse av kulturhistorisk sans for å forstå og kunne skjønne et slikt arbeid. Med sikker hånd har kirkegårdsinspektøren plassert de verdifulle gravmonumenter mellom gress, blomster og trær, og aldri har de vel passet bedre inn i anlegget end de nu gjør. På denne kirkegård ligger bl. a. eventyrdikteren *H. C. Andersen* begravet.

Vestre kirkegård (av profess. *H. J. Holm* og landskapsgartner *Glæsel*) er den største av Københavns kirkegårder. Her fins mange vakre partier. Imponerende er skråningen med *pinus montana* og de nedenforliggende urnegravsted, likeså anlegget med urnegrave rundt dammen. Meget tiltalende var et kvartal for større urnegrave. Gravenes størrelse var $1\frac{1}{2} \times 2$ mtr. De var tilsådd med gress og adskilt fra hverandre med betongfliser. Servitutene for disse grave var meget strenge. Monumentet var liggisten i en størrelse av $0,60 \times 0,85$ mtr. Det må ikke være polert, og en får ikke bruke hvit marmor eller sort granit. Bak monumentet var plantet ettårig blomster, og *berberis thunbergii* ga det hele en løs og ledig innramming. Alle grave i denne avdeling ble vedlikeholdt av kirkegården, og den som bygler grav, må på forhånd betale for blomster og vedlikehold for hele bygseltiden (se fig. 11 pag. 8).

Trangen hos den enkelte til å hevde sin eiendomsrett, er i Danmark — etter min mening — sterkere tilstede end i Norge. Alikevel har danskene innført langt strengere servitutter på sine kirkegårder end tilfelle er i Norge. Dette kan jeg ikke forklare på annen måte, end at kirkegårdsvesenet i Danmark har publikums tillit. Denne *good will* hos publikum har de danske kirkegårdsfolk selv opparbeidet ved et målbevisst og energisk arbeide for en bedre kirkegårdskultur.

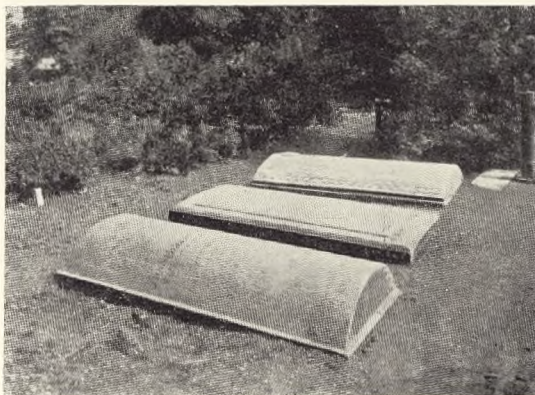

Fig. 6.
Gamle liggisten
på Assistens kirkegård.

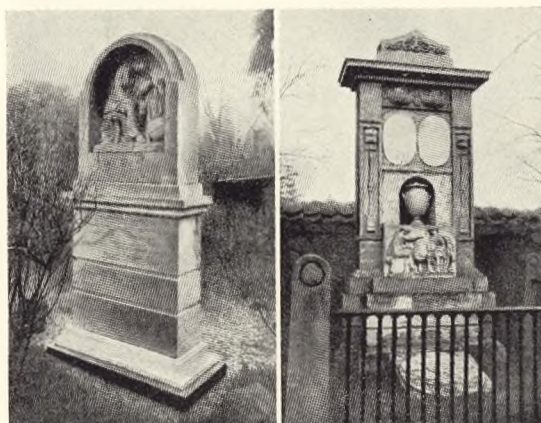

Fig. 7 og 8.
Gravmæler af
Johs. Wiedewelt
på Assistens kirkegård
med dødsårene henholdsvis
1797 og 1796.

Fig. 9.
Mindesmærke med
portrætrelieffer
på Assistens;
fra venstre af
H. E. Freund (1830),
Johs. Wiedewelt (1793)
og *H. E. Freund* (1835).

Fig. 6—9. Geng. efter gravminder fra Københavns og Frederiksberg kirkegårde, 1912.

Fig. 10.
Udsigt over del af
terrassekirkegården,
Vestre kgd.
Foto: J. Th.

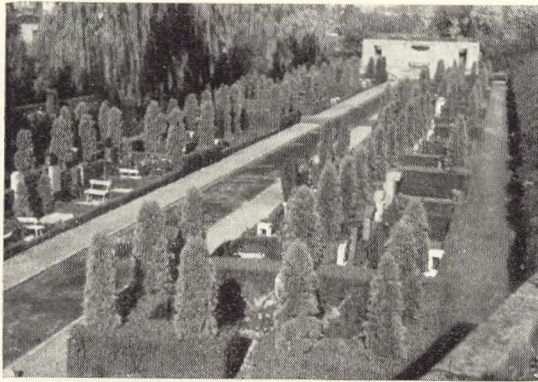

Fig. 11.
Del af urnehaveanlæg
med seroítutbelagte
gravsteder, Vestre.

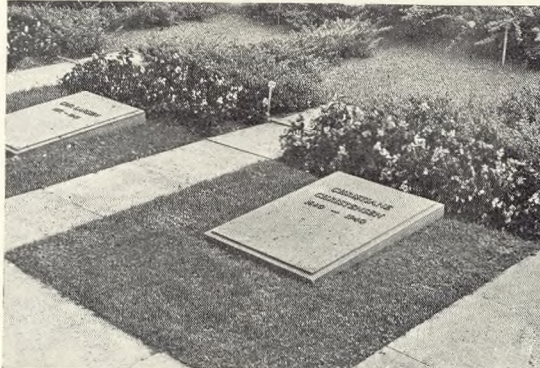

Fig. 12.
Blik over urnehaven
på Dragør kgd.
Foto: J. Th. 1949.

På Vestre kirkegård fins en rekke vakre allèer av bjerk, poppel, alm og avnbøk. Og her er mange vakre familiegravsted. Anleggsformene er tallrike som tonene i en symfoni. Her er noe for en hvers smak og økonomiske evne.

På kirkegården fins veksthus og benker som leverer alle utplantings og potteplanter, samt avskjærte blomster til samtlige av byens 5 kommunale kirkegårder. På samme måte hadde Bispebjerg planteskolen, som leverer det nødvendige av trær og busker.

Under og like etter krigen ble på Vestre kirkegård begravet cr. 10,000 tyskere. De ligger samlet og gravplassen er tilsådd med gress og beplantet med bjerketrær.

Fra 1948 er det meste av arbeidet ved Københavns kirkegårder blitt utført som akkordarbeid. Både arbeidere og ledere hørtes ut til å være tilfreds med denne ordning.

Da jeg sommeren 1946 var i Danmark, besøkte jeg *Mosaik* kirkegård, *Sødermark* kirkegård på Frederiksberg samt *Minnelunden i Ryvangen* og *Mariebjerg* kirkegård i Gentofte. Iår fant jeg derfor ikke å kunne avse tid til nye besøk på disse kirkegårder.

En søndags ettermiddag ble brukt til å bese *Dragør*, som viste seg å være et lite idyllisk bysamfund, noe en ikke skulle ha ventet å finne så nær storbyen. Den nylig utvidede kirkegård (av *Johannes Tholle*) lå vakkert til inne i bøkeskogen. Her var ikke fjernet flere trær end de som nødvendigvis måtte bort for gravplassens skyld (se fig. 12).

Roskilde kirkegårder (inspektør *Hans Rønø*) bød på gammelt og nytt i skjønn forening, og ellers var det interessant å bese Domkirken.